GYŐREI ZSOLT

Hétvilág vándora

OSWALD VON WOLKENSTEIN VERSEI ELÉ

Azt beszélik, egyszer, börtönéből megszabadulván, audienciát kért a császártól, aki nem fogadta jó szívvel, sokáig előszobáztatta. Türelmetlenül topogott az apró előtérben, hol a két szék, az asztal és a belső szobát is fűtő nagy kályhának díszes ajtaja s ormótlan elülső fele csaknem minden helyet elfoglalt. Mikor vagy tucatodszor tévedt ideges pillantása a kályhaajtó közepén árválkodó kerek nyílásra, hirtelen felderült. Kilépett a folyosóra, majd temérdek fahasábbal tért vissza, és tömni kezdte a kályhát. Többször is fordult, mind újabb kupac fákat gyömöszölt a mérgesen huhogó, a hőtől majd' szétdurranó cserépkályhába. Hirtelen kinyílt a belső szoba ajtaja, a császár rontott ki rajta: palástját és nehéz zubbonyát már lehányta magáról, felséges arca verejtékben úszott. „Ki míveli e pokoli hevet szobámban?" – ordította. „Csak én, felség" – hajolt meg az udvaroncok finomságával Oswald von Wolkenstein.

Ugyan, miért ne vehetnénk éppen ebben az anekdota megszentelte pillanatban, a pozsonyi vár királyi lakosztályában szemügyre őt, Luxemburgi Zsigmond német-római császár és magyar király utazó diplomatáját? Még a képzelőerőnket sem igen kell megerőltetnünk: ő az első költő a német nyelvű irodalomban, kinek arcképét ismerjük, saját maga illesztette bele versgyűjteményébe. Egyik szemében kettőre is elegendő virgonc pimaszság – a másikat még gyerekkorában veszítette el, tán valami nyavalyában, tán amiatt, mert másodszülöttként pontosan érezte, hogy apjának nem ő a szeme fénye. Mit tehet egy leleményes gyerek másik szemével, ha az

egyik világtalan? Elviszi világot látni. Tízévesen indult útnak Tirolból, mindenfelé, amerre a madár se jár: Krétát ugyanúgy megjárta hajósinasként, ahogy bolyongott Örményországban, Grúziában, Lettországban, a litvánok földjén; mézet a törököknél, bifszteket a tátároknál kóstolt; botcsinálta szerzetesként esett szerelembe, gazdag kalmárként vesztette el minden portékáját egy hajótörésben, s ha a sztyeppéken nekieresztette mokány lovacskáját, nem érte utol – csak apja halálhíre.

Érdemes volt-e azért hazatérnie, hogy fivéreivel hét évig pörösködjék a jusson? Talán erről nem volt meggyőződve, amikor Ruprecht királlyal itáliai hadjáratra indult, az időt elütni. Aztán csak megkapta örökét, sok köszönet abban sem volt: a hauensteini vár egyharmada jutott neki. A másik kétharmadot egy Jäger nevű lézengő ritter uralta – annak szemre- (félszemre-) való leányát rögvest megostromolta s hamarost bévette az ifjú lovag. Hanem elvennie mégsem akaródzhatott, úgy lehet, ezért sietett 1409-ben a Szentföldre, hol csak ádáz mórok mórikálják maguk. Szenvedélye bizonnyal nem volt oly állhatatos, mint ama nagy zsinat, melyet négyévi megingathatatlan fennmaradása okán konstanzinak is neveznek, s ahol újólag találkozunk vele. Nem fiatal ember már (1376-ban vagy 1378-ban született, anyja a megmondhatója), s a nagy hitújító is máglyán végezte eddigre – tehát kétszeresen is túl a Huszon szegődött el 1415 tavaszán Zsigmond király szolgálatába, évi háromszáz dukátért. Olyannyi kalanddal szorgos háta megett, mennyinél kevesebbért is kapkodó lanthangolásba fognának a hajdani eposzköltők, indult új utakra új ura megbízásából. Járt Angliában, Skóciában, Dániában csakhamar. Portugáliába is betette rendületlen lábát, s ha már oda, hát egyből Afrikába is át, megnézni az arabus Ceuta ostromát; az ősz már Perpignanban érte, Zsigmond diadalmas bevonulásának tanújaként, ahonnét Párizsba ment, azután végtére haza, Tirolba, egy-két izgalmas kalandért.

Margarete von Schwangaunak hívták azt a sváb nemeslányt, akit jólesőn Marcsáz („Gret”) nem egy versében, s akit igaz szerelemből vezetett oltárhoz elébb, azután a hauensteini várba – ehhez már Jäger mesternek és az ő kifacsart s eldobott leányának is volt egy-két szava. Kelepcét állítottak, s tömlöcükben ecetes hónapokba fojtották mézesheteit az újdonsült férjnek, kit az arabus vár után most bús ara vár. Tették ezt mégpedig Ausztriai Frigyes herceg alamuszi támogatásával, kinek birodalomépítő igyekezetét nagyban gátolta a Zsigmonddal súgóbúgó tiroli nemesi liga, élén a Zsigmond összekötőjeként sürgő-forgó Oswalddal. A herceg innsbrucki várbörtönébe vitette át a rabot, ki örömmel szabadult meg az őt epedése helyett immár rafinált fogókkal kínozó Jäger-lánytól. A herceg szabadon is engedte öt hónapra, hogy kaparjon össze hatezer dukátot, amellyel kiváltja magát a rácsok mögül – ő Pozsonyba szaladt, s most nézi a császár izzadt üstökét, várván, széna-e vagy szalma.

Az elébb elmondottakkal bizonnyal mind tisztában volt Zsigmond, sőt azt is tudta már, hogy ő meg melegért hideget ad cserébe, s olcsó szalmával fűt be az

ötletes lovagnak, ki így csakhamar vissza kénytelen vonulni tömlöcébe. Zsigmond és Frigyes megbékéltek egymással, s a vadász hajlandóságú Jäger üldözte Oswald mit tehet egyebet: felesküszik Frigyes hűségére, s az el nem tépett adósságlevél fenyegetésével feje felett elfoglalja, immár mindenestül, Hauenstein várát. Kevés szórakozása van: egyszer, afféle kicsinyes bosszúvágytól hajtva, kiadósan képen törli a Frigyes kinevezte új brixeni püspököt, hétszer pedig gyermeket nemz. Hét gyermeke körében morzsolja napjait a hétvilág megfáradt vándora, s az őrjítő zsivajból derűs úti élményeibe menekül; amikor 1431-ben Zsigmond a Sárkány-rend lovagjává avatja, gondolatai akkor is inkább lassacskán elkészülő verseskötetén járnak, mely a maga százharminc versével minden középkori lírai életmű legterjedelmesebbjét foglalja magába. Ezt azonban ott Pozsonyban, Zsigmond előtt, kezében az utolsó néhány hasábfával éppenúgy nem sejthette (ha részben kívánhatta is), mint azt sem, hogy 1445 augusztusában éri a halál, s a neustifti kolostorban helyezik örök nyugalomra.

De mi is az az örök nyugalom ehhez az örök kedvhez képest, mely ily rengeteg életet ily rengeteg versbe győzött szorítani? Grúziától Ibériáig, a skót felföldtől a litván alföldig nő-e annyi fűszál, ahány versrügy pattan e furcsa sipka alatt, s szökken aztán gyors, pompás virágba-gyümölcsbe? Mély vallásosság amott, hetyke dac emitt; trubadúri áhítat és pajzán, szeleverdi játékosság; kósza kalandvágy és csöndesség lankadt óhaja; harsány bordalok és könyörgés jámbor életért egyaránt, egyszerre. S fölöttük a csatákban edzett vasmarok, temérdek egyedi, kecses, de kacskaringós formába szorítani a számos mesét és számtalan indulatot; rímet rímhez illeszteni, s lelni rá aztán rímet, újat és újat, újra meg újra, négyet, ha kell, de ha az kell, mindjárt tizenötöt; francúz oskolát, itáliai mestereket, tetejébe a jó öreg Mönch von Salzburgot lesni, s haladni meg máris sosemvolt strófákkal, frissen hersenő rímekkel, egyik sorból a másikba kígyózó mondatokkal, olykor maga-szerzette dallamra – kévébe szedni mindent, mit a minnesang három százada aratott, de tallózni mégis, máris újat: tiroli tájnyelvet, ha éppen, hangutánzó szavakban elkapott madárfüttyöt, ha éppen, néhanap meg tíz nyelvű verset rittyenteni, mert vagy tíz nyelvet beszél valaki, vagy szóra se nyissa hitvány száját. Milyen cserépből rakhatni olyan kályhát, melynek ajtaján – egyetlen szemén – át efféle tűzre látni, mely szikrát hány és perzsel, s hat hosszú évszázad múltán sincs kedve hűlni?

Pontosan tudom, mi ez a borzongás, míg fordítom: a félszem.